

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедра державного управління
документознавства та інформаційної діяльності

ISSN 2617-4650

<https://doi.org/10.31713/st1-220180>

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

збірник наукових праць
Випуск 1-2, 2018 р.

Рівне – 2019

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Антонова С. Є. Державна політика у сфері професійної освіти в Рівненській області	5
Веретін Л. С. Теоретичні основи управління продуктивністю підприємств у емерджентному середовищі	10
Гладченко А. Ю. Макроекономічна рівновага на національному рівні	15
Альшаафі Мохамед Алі Відображення тенденцій інформатизації суспільства в сучасній системі охорони здоров'я.	21
Поляков М. В., Ханін І. Г., Бормотенко М. В., Косенчук С. Стратегія та тактика інноваційного розвитку підприємств ІТ-індустрії	28
Сазонець О. М., Ідріссі Сулейман Українські реалії зростання ІТ в контексті світової інформаційної асиметрії	36
Саленко А. С. Регуляторний вплив держави та інституційне забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності	41
Саричев В. І. Порівняльний контекст функціонування системи охорони здоров'я України та співпраця з міжнародними інституціями	53
Стець Н. В. Інституційна сфера функціонування сільського господарства та забезпечення збалансованого розвитку сільськогосподарських підприємств	63
СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	
Рустамов Ю., Алієв С. Оптимальні рішення для використання ірригації води	74
Бурачик А. І., Ільченко А. О. Вдосконалення системи державного регулювання медичної допомоги учасникам бойових дій в контексті військово-медичної доктрини України	79
Зима І. Я. Сутність та функції системи державного управління охороною здоров'я в інституційному середовищі	85
Маланчук Л. О. Дослідження розвитку інформаційних війн в Україні та світі	95
Мартинюк Г. Ф. Формування інформаційної культури бакалаврів з інформаційної, бібліотечної та архівної справи засобами НІКТ	99
Нікітенко С. В. Державне управління фізичною культурою і спортом в Україні. Історіографія проблеми	102
Сазонець І. Л., Гессен А. Є. Теоретичні та практичні підходи до формування державних і корпоративних соціальних програм	111
Тихончук Л. Х. Сучасний стан та напрями вдосконалення механізмів державного регулювання міжнародної економічної діяльності корпорацій	119
Фесянов П. О. Вивчення громадської думки у процесі здійснення державної політики: регіональний аспект	124
Цецик Я. П. Діяльність націонал-демократів на Волині у контексті нормалізаційної угоди з польським урядом 1935-1939 рр.	132

ECONOMIC ISSUES OF PUBLIC ADMINISTRATION

Antonova S. Y. State Policy in the Field of Professional Education in Rivnen Region	5
Veretin L. S. Theoretical Bases of Management of Productivity of Enterprises in the Emergency Environment	10
Hladchenko A. Y. Macroeconomic Equilibrium at the National Level	15
Alshaafi Mohamed Ali Displacement of Trends of Information Society in Modern System of Health Protection Systems	21
Poliakov M. V., Khanin I. H., Bormatenko N. V., Kosenchuk S. Strategy and Tactics of Innovative Development of it Industry Enterprises	28
Sazonets O. M., Idrissi Soulamane Ukrainian Realities of it Growth in the Context of the World Information Asymmetry	36
Salenko A. S. Regulatory Influence of the State and Institutional Provision of Liberalization of Economy and Enterprise Activity	41
Sarychev V. I. Comparative Context of the Functioning of Ukraine's Health System and Cooperation With International Institutions	53
Stets N. V. Institutional Sphere of Functioning of Agriculture and Ensuring Balanced Development of Agricultural Enterprises	63
STRATEGIES AND TACTICS OF PUBLIC ADMINISTRATION	
Rustamov Y., Aliyev S. The Optimal Irrigation Under Water Use Decisions	74
Burachyk A. I., Ilchenko A. O. Improving the System of Public Regulation of Medical Aid For Participants of Malays of Action in the Context of the Military Doctrine of Ukraine	79
Zyma I. Ya. The Essence and Functions of Public Health Management System in the Institutional Environment	85
Malanchuk L. O. Study on the Development of Informational War in Ukraine and The World	95
Martyniuk H. F. Formation of Information Culture of Bacalawyers From Information, Library and Archival Affairs by NICT	99
Nikitenko S. V. State Management of Physical Culture and Sports in Ukraine. Historiography Problem	102
Sazonets I. L., Hessen A. Ye. Theoretical and Practical Approaches to the Formation of Public and Corporate Social Programs	111
Tykhonchuk L. Kh. Modern State and Directions for Improvement of Mechanisms Public Regulation of International Economic Activities of Corporations	119
Fesianov P. O. Study of Public Opinion in the Process of Implementing State Policy: Regional Aspect	124
Tsetsyk Y. P. Activities Of National Democrats to the Volyny in the Context of the Normalization Agreement With the Polish Government of 1935-1939	132

7. Сазонець О. М. Аспекти інформаційної безпеки корпоративної економіки. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. 2016. Вип. 1(73). С. 101–107.

8. Сазонець І. Л. Інноваційні методи управління діяльністю підприємств в умовах інформаційної економіки. *Економіка і держава*. 2018. № 5. С. 10–13.

References

1. Dykson P. *Biznes-trendy: Stratehicheskoe modelirovanie budushcheho*. M. : Izdv-vo Eksmo, 2005. 480 s.

2. Vinarik L. S., Shchedrin A. N., Vasileva N. F. *Onlainovyi elektronnyi rynek: stanovlenie, problemy : monohrafiia*. In-t ekonomiki prom-sty. Donetsk, 2003. 176 s.

3. Mikhaïl Zghurovskii. *Put k informatsionnomu obshchestvu – ot Zhenevy do Tunisa*. Zerkalo nedeli. 2015. № 34. 3 sentiabria.

4. Sazonets O. M. *Informatsiini tekhnolohii u sferi*

investytsiinoi diialnosti. Ekonomika rozvytku. 2004. № 3. S. 53–55.

5. Sazonets O. M. *Informatsiini systemy u finansovo-kredytnykh ustanovakh*. Dnipropetrovsk : DAUBP, 2000. 94 s.

6. *Internet usage and social media statistics*. URL: <http://internet.livestats.com> (data zvernennia: 15.05.2019).

7. Sazonets O. M. *Aspekty informatsiinoi bezpeky korporatyvnoi ekonomiky*. *Visnyk NUVHP. Ekonomichni nauky* : zb. nauk. prats. 2016. Vyp. 1(73). S. 101–107.

8. Sazonets I. L. *Innovatsiini metody upravlinnia diialnistiu pidpriemstv v umovakh informatsiinoi ekonomiky*. *Ekonomika i derzhava*. 2018. № 5. S. 10–13.

Рецензент: д.е.н., професор С. О. Левицька

УДК 330.101.542

<https://doi.org/10.31713/st1-220187>

JEL Classification: H 11, L 26, M 10

Саленко А. С.

головний державний ревізор-інспектор
ДПІ у Печерському районі ГУ ДФС у м. Києві

РЕГУЛЯТОРНИЙ ВПЛИВ ДЕРЖАВИ ТА ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Salenko A. S.

Chief State Inspector
STI in the Pechersk district of the Main Office
State Fiscal Service in Kyiv

REGULATORY INFLUENCE OF THE STATE AND INSTITUTIONAL PROVISION OF LIBERALIZATION OF ECONOMY AND ENTERPRISE ACTIVITY

В статті досліджено теоретичні основи інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності, визначено принципи економічного лібералізму та інструменти регуляторного впливу держави, подано заходи міжнародних інституцій щодо визнання лібералізації економіки України, визначено переваги та недоліки асоціації з ЄС.

The article analyzes the theoretical foundations of institutional support for the liberalization of the economy and entrepreneurial activity, defines the principles of economic liberalism and instruments of regulatory influence of the state, sets out measures of international institutions regarding the recognition of the liberalization of the Ukrainian economy, identifies the advantages and disadvantages of association with the EC.

Ключові слова: інституційне, забезпечення, лібералізація, економіки, підприємницька діяльність, регуляторний вплив, держава.

Keywords: institutional, provision, liberalization, economy, entrepreneurial activity, regulatory influence, state.

Постановка проблеми. Теоретичні основи лібералізації економіки та підприємницької діяльності розглядалися відомими науковцями України та іноземними вченими. Актуальність наукового доробку цієї тематики не викликає сумнівів. Функціонування довгий час національної економіки в командно-адміністративній, плановій економіці довело низьку ефективність таких методів управління. Новий шлях формування національної економічної системи базується на принципах лібералізації. Це підтверджується обраним курсом країни – курсом на інтеграцію з Європейським Союзом.

Дослідження лібералізації підприємницької діяльності на теперішній час неможливо уявити без дослідження інституційного середовища, що зумовлює форми організації підприємництва. Сучасне підприємство та економіка в цілому функціонує в умовах регуляторного впливу інституцій. Державний тиск як метод управління економікою змінився на регуляторний вплив. Найбільш впливовими інститутами, які приймають участь у формуванні лібералізації економіки є міжнародні регіональні угруповання. Приєднуючись до ЄС – одного з головних регіональних угруповань світу України імплементує його норми та стандарти, в тому числі і в сфері лібералізації управління економічними процесами. Більш конкретно інституційний вплив ЄС та інших регіональних політичних та економічних блоків впливає на діяльність підприємців України через проголошення різних Актів світового масштабу, в яких Україна є головним фігурантом. Процеси приєднання до регіональних економічних блоків та підписання важливих міжнародних угод базуються на прийнятті внутрішніх Законів та інших нормативних актів, які наближають вітчизняне законодавство до світового.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Не дивлячись на досить плідне вивчення питань лібералізації економіки, коло наукових пошуків по цей час не звужується. На теперішній час

найбільш відомими вітчизняними науковцями, що розробляють питання лібералізації економічної сфери є такі як: Башнянин Г.І., Гладченко А.Ю., Дацій О.І., Єднак В.Ю., Королевська Н.Ю., Куряча Н.В., Ляпін Д.В., Осецький В.Л., Сазонець І.Л. та ін.

Мета статті. Важливу роль в закладенні основ лібералізації економіки та підприємницької діяльності мають міжнародні організації, які різними інструментами допомагають вітчизняним представникам економіки та бізнесу започаткувати та розвивати власну справу у відповідності до європейських норм. Саме тому метою поданої статті є дослідження теоретичних основ інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності у відповідності до імплементації у вітчизняній економічній дійсності кращих світових стандартів.

Виклад основного матеріалу. Найбільш нерозвинутим інституційним аспектом лібералізації підприємницької діяльності на нашу думку залишаються на теперішній час неформальні інститути управління бізнес-середовищем. Вітчизняні підприємці ще не повною мірою засвоїли європейські підходи до формування та реалізації соціальних програм та заходів, нарахування та форм виплат винагороди за працю, взаємовідносин з бізнес-партнерами та з бюджетом.

Поєднання в цьому дослідженні комплексної системи інституційного впливу на лібералізацію економіки та підприємницької діяльності, визначення сутності категорії «лібералізація підприємницької діяльності» на нашу думку дозволить доповнити сучасні наукові концепції дослідження цього питання новими інституційними підходами на основі імплементації кращих європейських практик. Починати аналіз теоретичних підходів до цього питання на нашу думку доцільно з визначення принципів лібералізації економіки та інструментів лібералізації регуляторного впливу держави, які зображено на рис. 1.

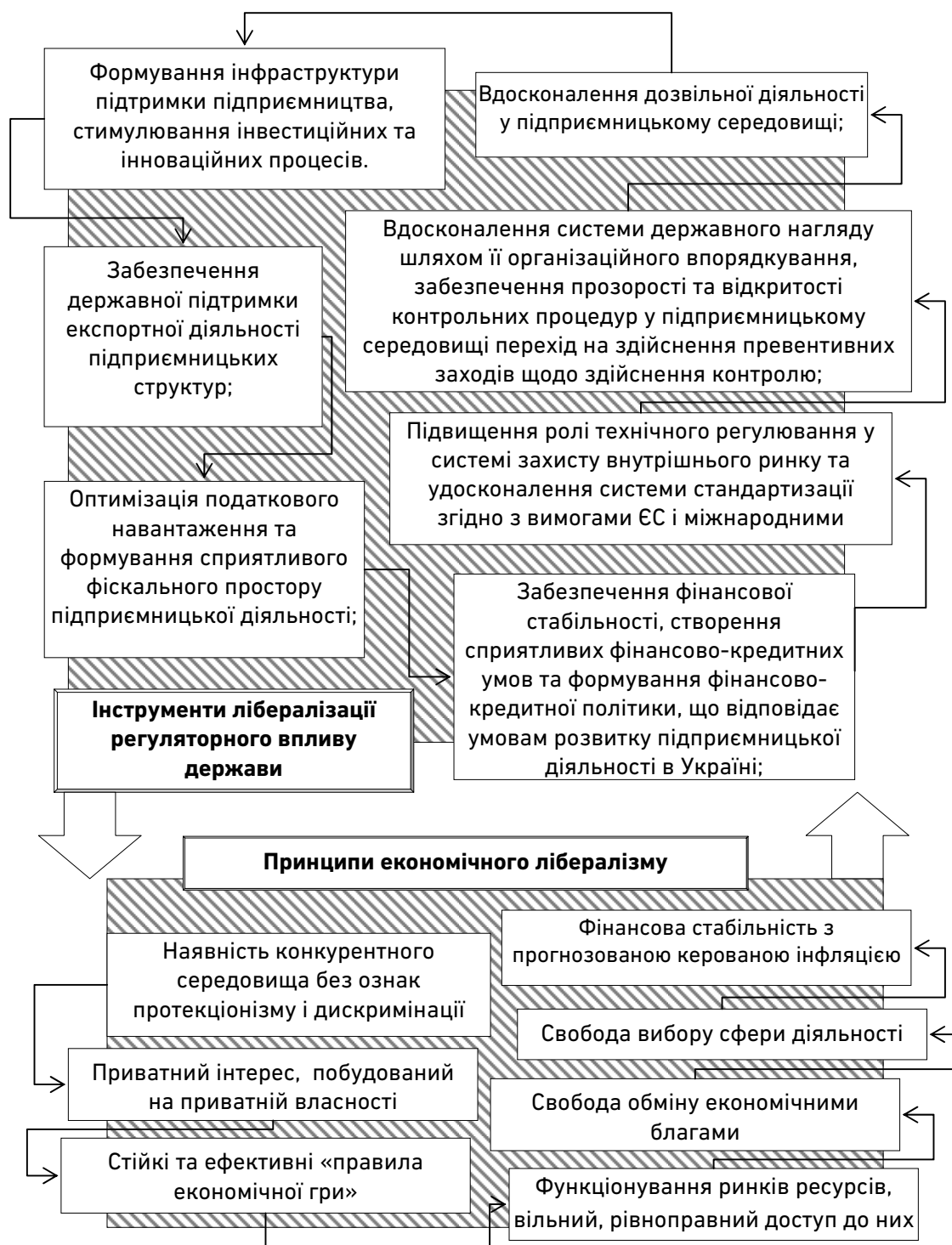

Рис. 1. Принципи економічного лібералізму та інструменти регуляторного впливу держави

Визначаючи зміст процесу лібералізації та визначення цього поняття. З точки зору інституційне забезпечення цього процесу є макроекономічних підходів трактує процес доцільним порівняти підходи різних науковців до лібералізації Башнянин Г.І. За його трактуванням

«лібералізація в її економічній частині може бути зведена до процесу часткового або повного зниження адміністративного (адміністративно-економічного) тиску з боку держави на суб'єктів певної економічної діяльності» [1, С. 3–11].

Автори роботи під його керівництвом «Лібералізація економічних систем у контексті економічної безпеки» підходять до трактування економічної частини лібералізації лишаючи поза дослідженням лібералізацію суспільства, соціальних відносин, зовнішньоекономічної та міжнародної діяльності, культурно-комунікативні аспекти лібералізації.

З позицій мікроекономічних положень наукових теорій та нагальних завдань, що стоять перед національною економікою процес лібералізації економіки характеризує Н. Сіпайло. В монографії «Організаційно-економічні засади лібералізації інноваційного підприємництва» вона висловлює думку, що «лібералізація економіки являє собою процес ослаблення обмежень на здійснення ринкової діяльності і операцій. Він зачіпає, перш за все вето на здійснення господарських операцій та ціноутворення. До завдань лібералізації економіки можна віднести також скорочення трансакційних витрат, посилення господарської підприємницької мотивації та легалізацію «тіньової» діяльності» [2, С. 17].

Економічні, політичні, юридичні, управлінські аспекти синтезує у своєму визначенні лібералізації Д. Ляпін. Автор зазначає, що «лібералізація економіки – це питання розширення економічної свободи, свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи» [3, С. 66–74].

Шляхом регуляторного впливу держави на механізми управління лібералізацією визначає цей процес Н.Ю. Королевська. В роботі «Напрями розвитку та лібералізації підприємницької діяльності в Україні» авторка стверджує, що «процес лібералізації економіки дає більшій можливості для використання механізмів ринкового регулювання, зменшення втручання держави у сферу підприємницької діяльності у різних формах адміністративного та прямого державного регулювання. Основною функцією

держави стає створення та збереження конкурентного середовища, сприяння розвитку МСП» [4, С. 41–47]. Як можна зрозуміти з трактування авторки, за її думкою сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, які є традиційними, типовими представниками підприємництва, є головною задачею держави.

З точки зору розвитку підприємництва, Сіпайло Н.А. визначає безпосередньо лібералізацію підприємницької діяльності наступним чином: «лібералізацію підприємницької діяльності можна трактувати як процес зниження регуляторного тиску держави на бізнес шляхом спрощення процедур, зменшення впливу контролюючих органів та частоти перевірок, скасування зайвих дозволів та ліцензій» [2, С. 19]. Таке визначення характеризує тільки адміністративну складову впливу держави на свободу підприємництва. В ньому відсутні фінансові, економічні підходи, вплив зовнішнього середовища на ці процеси.

На основі проведеного огляду підходів науковців до сутності лібералізації, можемо надати своє визначення лібералізації підприємницької діяльності, яке більш повно та суттєво зможе характеризувати цю економічну категорію. «Лібералізація підприємницької діяльності – процес розширення свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи в межах створених державою інституційних умов». Таке визначення має свої переваги перед традиційними визначеннями, що застосовуються в науковій та навчальній літературі. По-перше, воно має широку сферу застосування – для всіх форм власності та всіх суб'єктів господарювання, по-друге враховує політичні, юридичні, управлінські впливи, по-третє, не базується на сентенціях, які мають на мети визначати, обмеження, тиск, надмірне регулювання, надмірне адміністрування, по-четверте, вся законодавча, адміністративна сфера, вплив зовнішнього середовища, вплив суспільства сконцентровано в цьому визначенні та подано як створення інституційних умов.

З метою розвитку методологічних підходів до проведення процесу лібералізації, деталізації сутності лібералізації в конкретних умовах

проведення певної державної політики, необхідно сформулювати основні сфери здійснення лібералізації за функціональними сферами розвитку підприємницької діяльності. За думкою Башнянина В.І. До таких сфер відносяться наступні:

1) виробничо-технологічна лібералізація, яка полягає у зниженні адміністративного тиску на виробничо-технологічну сферу економіки;

2) соціально-економічна лібералізація, за якої знижується адміністративний тиск на соціально-економічну сферу економічної діяльності;

3) цінова лібералізація, яка полягає в лібералізації цін на ресурсному і продуктовому ринках;

4) грошова лібералізація, яка, відповідно, проявляється на грошовому ринку, особливо в сфері формування державної політики щодо грошової пропозиції і регулювання нею;

5) фінансова лібералізація, коли держава створює відповідні ліберальні умови для функціонування та розвитку фінансового і фондового ринку;

6) споживча лібералізація, що найбільше проявляється на споживчому ринку (чи в споживчій сфері економіки).

Визначення таких сфер створює можливість для розробки конкретних механізмів забезпечення лібералізації [1, С. 3–11].

З точки зору методів державного регулювання національного середовища підприємницької діяльності підходить до цих питань Н.Ю. Королевська. За її думкою, лібералізація господарського життя (дерегулювання) означає зменшення ролі держави в господарському житті. Для цього вирішуються такі завдання:

– усувається тотальне директивне державне планування, різко скорочується сфера його застосування;

– державне регулювання економіки здійснюється переважно економічними заходами, особливо фінансовими, насамперед через податки та бюджетні витрати, дисконтну ставку і валютний курс;

– долається монополія держави в більшості сфер і галузей економіки. У країнах радикального переходу ця монополія ліквідується в переважній більшості галузей і

сфер, у країнах еволюційного переходу – зберігається державна монополія в багатьох галузях важкої промисловості, кредитній і зовнішньоекономічній сферах;

– скасовується або різко обмежується набір регульованих державою цін;

– проводиться політика демонополізації і заохочення конкуренції, у тому числі через регулювання природних монополій, заохочення малого бізнесу, поступове зняття обмежень для іноземних компаній [4, С. 41–47].

При формуванні наукового підґрунтя розробки конкретних механізмів запровадження лібералізації в розбудову економічних систем, необхідно визначити і рівні в межах яких буде реалізовуватися цей процес. базуючись на більш класичних теоретичних підходах класифікації суб'єктів економічного розвитку Башнянин Г.І. пропонує також класифікувати лібералізацію з точки зору рівнів економіки. За його думкою лібералізацію можна визначити як:

1) мікроекономічна, в умовах якої створюються відповідні сприятливі умови на основі зниження адміністративно-економічного тиску з боку держави для фінансування та розвитку мікроекономічних систем (фірм, концернів, комбінатів, консорціумів і т. д.) того чи іншого галузевого типу, посилення рівня їх безпеки;

2) мезоекономічна лібералізація, за якої окремі галузі національної економіки «звільняються» від адміністративно-економічного тиску з боку держави, чим створюються умови для їх «вільного» розвитку;

3) макроекономічна лібералізація, яка має відношення вже до національної економіки загалом і полягає в загальному зниженні адміністративно-економічного тиску на неї з боку політичних і економічних структур держави [1, С. 3–11].

Якщо розглядати вплив теоретичних розробок на практичні шляхи щодо запровадження лібералізованого механізму управління економікою в нашій країні, необхідно виокремити значний вплив зовнішнього середовища на цей процес. В міжнародному контексті спрямування України до лібералізації економіки та підприємництва необхідно виділити наступні основні етапи (табл. 1).

Таблиця 1

Заходи міжнародних інституцій щодо визнання лібералізації економіки України
[розроблено автором на основі 3]

	Інституція	Дата	Зміст
1	Рада Міністрів ЄС	21 грудня 2005 р.	офіційно визнала Україну країною з ринковою економікою
2	Міністерство торгівлі США	17 лютого 2006 р.	визнало ринковий статус економіки України
3	СОТ	21 березня 2014 р.	приєднання України до світової організації торгівлі
4	Верховна Рада України	10 квітня 2008 р.	ухвалила Закон «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі»
5	проект ЄС	7 травня 2009 р.	«Східне партнерство», учасником якого стала Україна»
6	ЄС	21 березня 2014 р.	підписано політичний блок Угоди про Асоціацію Україна-ЄС
7	Верховна Рада України Європарламент	16 вересня 2014 р.	Синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС
8	Європарламент	17 квітня 2014 р.	резолуція по Україні, згідно якої Україна може подавати заявку на членство в ЄС

Аналізуючи матеріали поданої таблиці, ми можемо побачити, що процес лібералізації економіки та підприємництва щільно пов'язаний з економічною інтеграцією. Україна, як держава, обрала за зразок європейські підходи до побудови основ економічної системи і планомірно реалізує конкретні заходи щодо досягнення цієї мети. В свою чергу міжнародні інституції, в першу чергу європейські, відзначають певні вагомі здобутки нашої держави в цьому напрямі шляхом прийняття важливих нормотворчих актів, Угод, проектів. На практиці це призводить до посилення впливу економічної інтеграції на економіку України та розвиток підприємницьких структур. Економічна інтеграція – об'єктивний процес розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу праці між національними господарствами, створення міжнародних господарських комплексів у межах держави. Економічна інтеграція – форма інтернаціоналізації господарської діяльності (виробництва), зближення та поглиблення взаємодії національних економік. Вона зумовлена зростом продуктивних сил, підвищенням рівня усупільнення виробництва та науково-технічною революцією. Економічна інтеграція виявляється у державних формах об'єднання країн. Наприклад, Європейський

Союз, ОПЕК, Всесвітня торгова організація, Європейська асоціація вільної торгівлі тощо[5].

Найбільш потужним інтеграційним угрупованням світу, яке має вплив на процеси лібералізації економіки України є ЄС. Як ми побачили (в табл. 1) 21 березня 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію України та ЄС. 16 вересня 2014 Європарламент та Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Підписана між Україною та ЄС Угода про Асоціацію є найбільш великою за впливом міжнародною Угодою, яка будь коли була укладена Україною. З іншого боку і для ЄС ця Угода мала дуже великий вплив. В контексті формування простору лібералізації підприємницької діяльності, угода з асоціації сприяє:

- підтримці українських експортерів щодо виходу на новий ринок, зміцненню двостороннього торговельно-економічного співробітництва;
- зниженню операційних витрат для суб'єктів господарювання;
- виробничій кооперації;
- доступу до участі у державних закупівлях країни партнера;
- поглибленню стратегічного партнерства;
- інтеграції у глобальні ланцюги доданої

вартості [6].

Великий вплив на формування ліберального поля підприємницької діяльності мають договори про створення зони вільної торгівлі. Зона вільної торгівлі (ЗВТ) – тип міжнародної інтеграції, при якій в країнах-учасниках скасовуються митні збори і податки, а також кількісні обмеження у взаємній торгівлі згідно з міжнародним договором. Це більш глибокий тип інтеграції, ніж преференційні угоди. За кожною країною-учасницею зберігається право на самостійне і незалежне визначення режиму торгівлі по відношенню до третіх країн. У більшості випадків умови зони вільної торгівлі поширюються на всі товари крім продуктів сільського господарства. Зона вільної

торгівлі може координуватися невеликим міждержавним секретаріатом, розташованим в одній із країн-членів, але зазвичай обходяться без нього, а основні параметри свого розвитку країни погоджують на періодичних нарадах керівників відповідних відомств. Між країнами-учасницями зберігаються митні кордони і пости, які контролюють походження товарів, які перетинають їхні державні кордони [7]. В табл. 2 ми можемо кількість Зон вільної торгівлі до яких сьогодні входить Україна і по формуванню яких проводиться організаційна діяльність. Найбільш потужною зоною вільної торгівлі була «Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі DCFTA», яка стала наслідком підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС.

Таблиця 2

Угоди України про вільну торгівлю [6]

Угода	учасники Угоди	рік підписання, ратифікації, набуття чинності
Двостороння УВТ	Туркменістан	ратифікована 05.11.1994
Двостороння УВТ	Узбекистан	ратифікована 04.11.1995
Двостороння УВТ	Азербайджан	ратифікована 12.07.1996
Режим ВТ	Грузія	набрала чинності 04.06.1996 р.
Угода про ВТ	Македонія	ратифікована ЗУ № 2599-III від 05.07.2001р.
Двостороння УВТ	Таджикистан	ратифікована 06.07.2001
Угода про ВТ між Україною та державами ЄАВТ	Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн	підписана 24.06.2010 р., ратифікована ЗУ від 07.12.2011 р. № 4091-VI та набрала чинності 01.06.2012 р.
Договір про зону вільної торгівлі СНД	країни СНД	підписаний 18.10.2011 р., ратифікований в Україні 13.07.2012 р. РФ призупинила дію Договору про ЗВТ з винятком щодо мита при експорті газу - грудень 2015 р.
Угода про ВТ	Чорногорія	підписана 18.11.2011 р. ратифікована ЗУ від 16.10.2012 р., набрала чинності 01.01.2013 р.
Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі DCFTA	Європейський Союз (ЄС)	підписана політична частина Угоди про Асоціацію України та ЄС – березень 2014 р., економічна складова – червень 2014 р., ратифікація - вересень 2014 р.; початок функціонування DCFTA - 1 січня 2016 р.
Угода про зону вільної торгівлі CUFTA	Канада	підписання у липні 2016 р., ратифіковано у березні 2017 р.
Угода про вільну торгівлю	Ізраїль	тривають переговорні процеси
Угода про вільну торгівлю	Туреччина	тривають переговорні процеси

Можна вважати, що саме європейське інституційне середовище функціонування економіки створює умови для реалізації вільного підприємництва. В монографії «Інституційне забезпечення діяльності корпорацій в процесі формування глобальної рівноваги» А.Ю. Гладченко визначає чотири теоретичні підходи до формування регіональних інтеграційних угруповань: неолібералістичний, корпоративістський, неофункціоналістичний та інституційний. За його думкою до неолібералістичного підходи в створенні регіонального угруповання відносяться такі угруповання як: ЄС, МЕРКОСУР, ЕврАзЕС,

ЕКОВАЗ. Такий підхід за думкою автора характеризується створення єдиного ринкового простору в масштабі декількох країн, функціонування якого здійснюється на основі дії стихійних ринкових сил і вільної конкуренції незалежно від економічної політики держав і існуючих національних і міжнародних правових актів [8, С. 143].

Більш детальний аналіз науковців підписаної Угоди про асоціацію з ЄС дозволяє об'єктивно оцінити переваги та недоліки. Зокрема Єднак В.Ю. свого часу спробував звести усі позитивні та негативні моменти дії Угоди про Зону вільної торгівлі з ЄС в одну таблицю (табл. 3).

Таблиця 3

Переваги та недоліки асоціації з ЄС [9]

Сфера народного господарства	Переваги митно-тарифного регулювання	Недоліки митно-тарифного регулювання
Сільське господарство	Середньозважене ввізне мито ЄС скоротиться з 23,8% до 0,3% одразу після набуття чинності	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита на с/г продукцію з 4,2% в середньому до 0,9% протягом 10 років
	Запровадження тарифних квот з нульовою ставкою в межах квоти для експорту в ЄС продукції тваринництва, зернових культур	
	Скасування експортних субсидій на с/г товари ЄС, що призначені для продажу в Україні	
	Скасування експортного мита	
	Гармонізація стандартів з ЄС	Витрати на перехід / дотримання стандартів ЄС
	Встановлення механізму визнання еквівалентності СФЗ	
	Ширші можливості для обміну досвідом та технологіями	
Харчова промисловість	Скорочення ввізного мита ЄС одразу після набуття чинності: середня ставка знизиться з 23,2% до 0,7%, середньозважена ставка – з 5,3% до 0,5%	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита на харчову продукцію з 10,3% до 3,6% протягом 10 років
	Запровадження тарифних квот з нульовою ставкою в межах квоти для експорту в ЄС окремих видів харчових товарів	Виробництво соняшникової олії: зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит
	Гармонізація стандартів з ЄС	Витрати на перехід / дотримання стандартів
	Встановлення механізму визнання еквівалентності СФЗ	Зміна назв внаслідок реалізації зобов'язань щодо дотримання географічних зазначень
	Можливість компенсації зростання цін на сировину внаслідок скасування вивізних мит за рахунок застосування додаткового збору	

продовження табл. 3

Легка промисловість	Встановлення нульових ввізних мит в СС протягом 1-2 років після набуття чинності Угодою. Поточна середньозважена ставка – 11,2% для текстильних виробів та одягу, 5,9% для шкіри і виробів з неї	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита на текстильну продукцію та одяг з 5,1% до 0,0%, на вироби зі шкіри з 7,3% до 0,0% протягом 3 років
	Можливість компенсувати зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит за рахунок застосування додаткового збору	Виробництво виробів зі шкіри: зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит
Металургія	Скасування ввізних мит в ЄС. Середня ставка знизиться з 2,1% до 0,0%, середньозважена ставка – з 0,5% до 0,0%	Деяке зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження ввізного мита з 2,1% в середньому до нуля
	Можливість компенсувати зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит за рахунок застосування додаткового збору	
	Обмін інформацією та найкращими практиками щодо типових ситуацій, перспектив розвитку, питань сталого розвитку тощо	Зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит
Хімічна промисловість	Скасування ввізних мит в ЄС. Середня ставка ввізного мита скорочується з 4,2% до 0,0% за 1-5 років, середньозважена – з 3,7% до 0,0%	Деяке зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита з 1,8% до 0,0%
	Гармонізація системи технічного регулювання з відповідними нормами І правила СС	Витрати, пов'язані дотриманням вимог технічного регулювання
Машинобудування	Скасування ввізних мит в ЄС за 1-6 років. Середньозважена ставка ввізного мита на електричне устаткування скорочується з 3,5% до нуля, на автотранспортні засоби – з 1,9% до нуля.	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита з 2,3% в середньому до 0,0% на електричне устаткування, з 8,0% до 3,0% на автотранспортні засоби тощо
	Гармонізація системи технічного регулювання з відповідними нормами І правила СС	Витрати, пов'язані дотриманням вимог технічного регулювання
	Можливість укладення Угод про оцінку відповідності і прийнятності промислових товарів (АСАА)	Поступове зникнення ринку продукції, яка не відповідає стандартам ЄС у секторах, де технічне регулювання гармонізоване з нормами ЄС
	Захисні заходи для легкових автомобілів тривалістю до 15 років	

Проаналізувавши матеріали таблиці, можна побачити численні переваги підписаної Угоди в безпосередньо поточних економічних питаннях, які переважають недоліки. Головною ж перевагою асоціації з ЄС є створення європейського лібералізованого простору підприємницької діяльності на території України. Зокрема під час узгодження основних положень Угоди вирішувались питання гармонізації законодавства у сфері доступу товарів на національні ринки, засоби захисту торгівлі,

технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фіто санітарні зони. Безпосередньо в сфері лібералізації підприємницької діяльності було врегульовано процедури щодо митних питань та спрощення правил торгівлі, державних закупівель, інтелектуальної власності, конкуренції, торговельних відносин в енергетичній сфері, прозорості, торгівлі та сталого розвитку, врегулювання спорів, механізмів посередництва.

Ще одним впливовим інститутом, який

формує ліберальні підходи до управління підприємницькою діяльністю є недержавні організації. Н. Сіпало класифікує недержавні організації, які працюють в економічній сфері наступним чином:

недержавні (англ. non-government organizations, NGO) – це поняття, яке вважають найпоширенішим. Воно засвідчує, що організації створювані і керовані громадянами без жодного формального втручання держави. Синонімічним є поняття неурядові організації, оскільки в побутовому словнику держава асоціюється із виконавчою системою влади;

неприбуткові організації (англ. not for profit, non-profit organizations, NPO) – термін (популярний у США), який передбачає, що організація проводить діяльність, не маючи на меті отримання комерційного прибутку за підсумками цієї діяльності;

приватні волонтерські організації (англ. private voluntary organization, PVO) – це такі, які діють завдяки волонтерській або добровільній праці (термін поширений у Великій Британії) [10, С. 10–24].

Діяльність таких організацій спрямована на підтримку підприємницьких структур за рахунок фінансових програм, навчання, стажування, організації спільної діяльності та ін. Економічні переваги діяльності таких організацій є наочними вже в практиці формування ринкової економічної системи України. Головними завданнями діяльності неурядових організацій в системі регулювання в масштабі діяльності міжнародних ринків, є такі:

- використання переваг економії масштабу завдяки розширенню обсягів ринку, зменшенню трансакційних витрат та використанню інших переваг на основі теорії економії масштабу;

- вирішення завдань торгової політики: регіональні угруповання надають змогу створити більш стабільне і передбачуване середовище для взаємної торгівлі, зміцнити переговорні позиції країн в рамках багатосторонніх торгових переговорів у СОТ;

- сприяння структурній перебудові економіки завдяки використанню досвіду провідних економічно розвинених країн, що є членами об'єднання;

- підтримка молодих галузей виробництва

за рахунок виходу місцевих виробників на більш широкий регіональний ринок;

- створення сприятливого зовнішньополітичного середовища: забезпечення економічної і політичної консолідації та міжнародної воєнної безпеки;

- можливість регулювання соціально-економічних процесів на регіональному рівні: усунення перешкод на шляху взаємного обміну і взаємодії національних економік, забезпечення сприятливих умов господарювання на мікрорівні, стимулювання конкуренції та міжнародного туризму [10, С. 10–24].

Важливим інституційним інструментом забезпечення лібералізації підприємницької діяльності є формування системи інститутів-норм в країні. Формування законодавчої бази створення лібералізованого інституційного середовища підприємницької діяльності в Україні проходило де кілька етапів:

Указ Президента України «Про лібералізацію підприємницької діяльності та державну підтримку підприємництва» від 12 травня 2005 р. № 779/2005, відповідно до якого ініційовано процеси створення більш сприятливих умов для розвитку підприємництва в Україні на засадах непорушності права приватної власності, дотримання добросовісної конкуренції та обмеження монополізму;

Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 6 вересня 2005 р. № 2806-IV, норми якого визначили не лише основні терміни, положення і принципи державної політики у дозвільній сфері, а й порядок проходження дозвільних процедур, видачі дозволів, відповідальність посадових осіб;

Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» від 11 січня 2007 р. № 577-V, яким встановлено адміністративну відповідальність посадових осіб, що здійснюють державну реєстрацію, видачу ліцензій та дозволів, за порушення прав підприємців;

Указ Президента України «Про стратегію національної безпеки України» від 12 лютого 2007 р. № 105/2007, згідно з яким визнається, що забезпечення прийняттого рівня економічної безпеки держави є неможливим без здійснення

структурної перебудови і підвищення конкурентоспроможності національної економіки;

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 р. № 877-V, який концептуально змінив принципи організації державного контролю за господарською діяльністю в Україні;

Указ Президента «Про деякі заходи щодо вдосконалення регулювання підприємницької діяльності» від 28 квітня 2007 р. № 363/2007, відповідно до якого суттєво спрощено доступ до інформації, необхідної суб'єктам господарювання для здійснення господарської діяльності, зокрема про державне та комунальне майно, яке пропонується до відчуження або передачі в оренду;

Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2007 р. № 1775-III, який уточнив види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, порядок його проходження, посилив державний контроль у сфері ліцензування та відповідальність за порушення законодавства у цій сфері;

Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності (затверджена Указом Президента України від 3 вересня 2007 р. № 816/2007), в якій цю складову державної політики визнано неефективною, а рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання в Україні – одним із найвищих у світі та окреслено основні проблеми у цій сфері [3, С. 66–74].

За думкою Осецького В.Л., яку він сформулював в роботі «Теорії економічних циклів у перехідних економіках» формування нових інститутів проходить в умовах не повного відмирання старих, особливо в розрізі неформальних інститутів. Тому законодавчі та нормативні акти, які приймаються в нашій країні повинні забезпечувати такі за його думкою, пріоритетні інституційні напрями як:

- нове господарське законодавство, особливо цивільний кодекс;
- інститут приватної власності;
- інститут конкуренції;
- етика господарювання в нових ринкових

умовах [11, С. 4–7].

Дослідивши теоретичні підходи до питання інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності, необхідно подати більш конкретні пропозиції вчених щодо стимулювання розвитку підприємницької діяльності в Україні. Н.Ю. Королевська серед основних напрямів та невідкладних кроків щодо лібералізації підприємницької діяльності визначає наступні:

- вдосконалення дозвільної діяльності у підприємницькому середовищі;

- вдосконалення системи державного нагляду шляхом її організаційного впорядкування, забезпечення прозорості та відкритості контрольних процедур у підприємницькому середовищі, перехід на здійснення превентивних заходів щодо здійснення контролю;

- підвищення ролі технічного регулювання у системі захисту внутрішнього ринку та удосконалення системи стандартизації згідно з вимогами ЄС і міжнародними вимогами;

- оптимізація податкового навантаження та формування сприятливого фіскального простору підприємницької діяльності;

- забезпечення фінансової стабільності, створення сприятливих фінансово-кредитних умов та формування фінансово-кредитної політики, що відповідає умовам розвитку підприємницької діяльності в Україні;

- забезпечення державної підтримки експортної діяльності підприємницьких структур;

- формування інфраструктури підтримки підприємництва, стимулювання інвестиційних та інноваційних процесів [4, С. 41–47].

Таким чином, нами визначено сутність категорії «лібералізація підприємницької діяльності». Вона трактується наступним чином: «Лібералізація підприємницької діяльності – процес розширення свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи в межах створених державою інституційних умов».

Таке визначення має свої переваги перед традиційними визначеннями, що застосовуються в науковій та навчальній літературі. По-перше,

воно має широку сферу застосування – для всіх форм власності та всіх суб'єктів господарювання, по-друге враховує політичні, юридичні, управлінські впливи, по-третє, не базується на сентенціях, які мають на мети визначити, обмеження, тиск, надмірне регулювання, надмірне адміністрування, по-четверте, вся законодавча, адміністративна сфера, вплив зовнішнього середовища, вплив суспільства сконцентровано в цьому визначенні подано як створення інституційних умов.

Найбільш потужним інтеграційним угрупованням світу, яке має вплив на процеси лібералізації економіки України є ЄС. Як ми побачили (в табл. 1) 21 березня 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію України та ЄС. 16 вересня 2014 Європарламент та Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Підписана між Україною та ЄС Угода про Асоціацію є найбільш великою за впливом міжнародною Угодою, яка будь коли була укладена Україною. З іншого боку і для ЄС ця Угода мала дуже великий вплив.

Можна побачити численні переваги підписаної Угоди в безпосередньо поточних економічних питаннях, які переважають недоліки. Головною ж перевагою асоціації з ЄС є створення європейського лібералізованого простору підприємницької діяльності на території України. Зокрема під час узгодження

основних положень Угоди вирішувались питання гармонізації законодавства у сфері доступу товарів на національні ринки, засоби захисту торгівлі, технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фіто санітарні зони. Безпосередньо в сфері лібералізації підприємницької діяльності було врегульовано процедури щодо митних питань та спрощення правил торгівлі, державних закупівель, інтелектуальної власності, конкуренції, торговельних відносин в енергетичній сфері, прозорості, торгівлі та сталого розвитку, врегулювання спорів, механізмів посередництва.

Висновки. Якщо розглядати вплив теоретичних розробок на практичні шляхи щодо запровадження лібералізованого механізму управління економікою в нашій країні, необхідно виокремити значний вплив зовнішнього середовища на цей процес. Україна, як держава, обрала за зразок європейські підходи до побудови основ економічної системи і планомірно реалізує конкретні заходи щодо досягнення цієї мети. В свою чергу міжнародні інституції, в першу чергу європейські відзначають певні вагомні здобутки нашої держави в цьому напрямі шляхом прийняття важливих нормотворчих актів, Угод, проектів. На практиці це призводить до посилення впливу економічної інтеграції на економіку України та розвиток підприємницьких структур.

Список використаних джерел

1. Лібералізація економічних систем у контексті економічної безпеки / Г. І. Башнянин, А. А. Сельський, Ю. І. Турянський, О. О. Кундицький. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Економічна.* 2012. № 2. С. 3–11.
2. Сіпайло Л. Г., Сіпайло Н. А. Організаційно-економічні засади лібералізації інноваційного підприємництва : монографія. Рівне : НУВГП, 2018. 126 с.
3. Ляпін Д. Лібералізація економіки та розвиток малого підприємництва в Україні. *Вісник КНТУ.* 2009. № 5. С. 66–74.
4. Королевська Н. Ю. Напрями розвитку та лібералізації підприємницької діяльності в Україні. *Управління проектами та розвиток виробництва* : зб. наук. пр. Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. № 3(39). С. 41–47.
5. Економічна інтеграція. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 15.05.2019).
6. П'янова О. В. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України та Канади у вимірі стратегічного партнерства. *Ефективна економіка.* 2017. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5594> (дата звернення: 15.05.2019).
7. Зона вільної торгівлі. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. (дата звернення: 15.05.2019).
8. Гладченко А. Ю. Інституційне забезпечення діяльності корпорацій в процесі формування глобальної рівноваги. Рівне : Волин. обереги, 2018. 244 с.
9. Єднак В. Ю., Катайцева С. О., Кисельова А. В. Окремі аспекти митно-тарифного регулювання України в умовах асоціації з ЄС. *Ефективна*

економіка. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3634> (дата звернення: 15.05.2019).

10. Наукові основи та імплементація світових практик місцевого самоврядування та об'єднання територіальних громад : колективна монографія / Сазонець І. Л. та ін. ; за наук. ред. д.е.н., проф. Сазонця І. Л. Рівне : Волин. обереги, 2017. 216 с.

11. Осецький В. Л., Сльозко О. О. Теорії економічних циклів у перехідних економіках. *Економіка та держава*. 2009. № 4. С. 4–7.

References

1. Liberalizatsiia ekonomichnykh system u konteksti ekonomichnoi bezpeky / H. I. Bashnianyn, A. A. Selskyi, Yu. I. Turianskyi, O. O. Kundytskyi. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Serii: *Ekonomichna*. 2012. № 2. S. 3–11.

2. Sipailo L. H., Sipailo N. A. Orhanizatsiino-ekonomichni zasady liberalizatsii innovatsiinoho pidpriemnytstva : monohrafiia. Rivne : NUVHP, 2018. 126 s.

3. Liapin D. Liberalizatsiia ekonomiky ta rozvytok maloho pidpriemnytstva v Ukraini. *Visnyk KNTU*. 2009. № 5. S. 66–74.

4. Korolevska N. Yu. Napriamy rozvytku ta liberalizatsii pidpriemnytsoi diialnosti v Ukraini. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva* : zb. nauk. pr. Luhansk : vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2011. № 3(39). S. 41–47.

5. *Ekonomichna intehratsiia*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (data zvernennia: 15.05.2019).

6. Piankova O. V. Rozvytok zovnishno-ekonomichnykh zviazkiv Ukrainy ta Kanady u vymiri stratehichnoho partnerstva. *Efektyvna ekonomika*. 2017. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5594> (data zvernennia: 15.05.2019).

7. Zona vilnoi torhivli. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. (data zvernennia: 15.05.2019).

8. Hladchenko A. Yu. Instytutsiine zabezpechennia diialnosti korporatsii v protsesi formuvannia hlobalnoi rivnovahy. Rivne : Volyn. oberehy, 2018. 244 s.

9. Yednak V. Yu., Kataitseva S. O., Kyselova A. V. Okremi aspekty mytno-taryfnoho rehuliuвання Ukrainy v umovakh asotsiatsii z YeS. *Efektyvna ekonomika*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3634> (data zvernennia: 15.05.2019).

10. Naukovi osnovy ta implementatsiia svitovykh praktyk mistsevoho samovriaduvannia ta obiednannia terytorialnykh hromad : kolektyvna monohrafiia / Sazonets I. L. ta in. ; za nauk. red. d.e.n., prof. Sazonets I. L. Rivne : Volyn. oberehy, 2017. 216 s.

11. Osetskyi V. L., Slozko O. O. Teorii ekonomichnykh tsykliv u perekhidnykh ekonomikakh. *Ekonomika ta derzhava*. 2009. № 4. S. 4–7.

Рецензент: д.е.н., професор С. О. Левицька

УДК 351.773:001.818(477)

<https://doi.org/10.31713/st1-220188>

JEL Classification: E 02, F 53, I 15

Саричев В. І.

д.е.н., професор

професор кафедри економіки та управління національним господарством

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПОРІВНЯЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ТА СПІВПРАЦЯ З МІЖНАРОДНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ